

אדר, תשפ"ו
מרץ, 2026

תמיכה בתלמידים, בהורים ובצוותים ע"י קלינאי תקשורת בעת סגירת מוסדות חינוך בחירום

חלי צווילינג ושירי אופיר, מדריכות ארציות לקלינאי תקשורת

מסמך זה מציע התערבות מסוג "תמיכה" של מטפלים ממקצועות הבריאות ומטיפול באמצעות אומנויות, שינתן בעת סגירה של מוסדות החינוך. התמיכה תהיה רק לתלמידים שקיבלו טיפול במהלך השנה, לא תינתן לתלמידים חדשים, הינה המשך של הטיפול אך בשינוי של דרך ההתערבות ובאמצעים שונים. התמיכה אינה טיפול מרחוק, שלו קריטריונים אחרים.

מטרה

מטרת מסמך זה היא לתאר מסגרת התערבות לקלינאי תקשורת לתמיכה בתלמידים לצורך שמירה על קשר ותקשורת רציפה עם התלמיד, שימור וקידום הנלמד בטיפולים, שמירה על סדר יום, הצעות ליצירת שגרה חלופית, בעת השהייה בביתם כשמוסדות החינוך סגורים.

רציונל

לקלינאי תקשורת במערכת החינוך, כישורים וידע מקצועיים המאפשרים להם לתרום לתלמידים בעת חירום ושהייה בביתם במספר היבטים:

- שימור קשר קיים עם התלמיד והכלתו גם בעת חירום
- שמירה על רצף הטיפול בהקשר לתל"א ולתח"י של התלמיד/ה
- שימוש בכלים מקצועיים לקיום שיח על קשיים בהתמודדות במידה שעולים, והפנייה במידת הצורך לגורם מתאים בצוות הרב מקצועי
- יצירת מערכת תמיכות בהתאם לכללי הקוד האתי של קלינאי התקשורת, שמירה על פרטיות המטופל ונקיטת אמצעי זהירות מרבית למניעת חשיפה של תכני הטיפול
- אפשרות תרגול וקידום יכולות השפה, ההבעה והתקשורת בשגרת היום יום:

תקשורת- חברתית	הדרכה תרגול ופיתוח מיומנויות פרגמטיות חברתיות תקשורתיות, בהדדיות עם בני המשפחה כולם או אחד מהם, במטרה לקחת חלק בשיח החברתי - משפחתי, עידוד שיח רגשי חברתי ושמירה על קשר עם חברים.
שפה: פונולוגיה, מורפולוגיה, תחביר, סמנטיקה ופרגמטיקה	הדרכה ותרגול מרכיבי השפה השונים לשם תקשורת בין-אישית, שיתוף במחשבות, ברצונות, בצרכים ובחוויות תוך שימוש בהבעה בעל פה ובכתב (קריאה וכתובה) באמצעות מרכיבי שפה מגוונים ותקינים. כמו כן, תמיכה בתקשורת באמצעים חזותיים וטכנולוגיים כגון תת"ח ואפליקציות ייעודיות במידת הצורך.
חשיבה	תרגול והדרכה לשכלול יכולות קוגניטיביות תומכות למידה אקדמית והשתתפות חברתית-רגשית כגון, סיבה תוצאה, הנמקה, חשיבה מופשטת, חשיבה היפותטית, הסקת מסקנות, פתרון בעיות וכו'
משחק	תרגול, פיתוח והדרכה של מיומנויות משחק ותוכנו הסימבולי והסוציו-דרמטי כגון, מתן ולקיחת תור, ניצחון-הפסד, שמירה על כללים והתחשבות בנקודת מבטו של האחר - ToM. וזאת בשימוש ביכולות תפקודיים ניהוליים: קשב, גמישות, זיכרון עבודה ואינהיביציה באמצעות משחקי קופסא, משחק סימבולי ומשחק חופשי.
דיבור	תרגול והדרכה לעבודה על מובנות הדיבור, שטף, גמגום וקול בעזרת אמצעים שונים כגון, תת"ח, אביזרי oral motor, אפליקציות ייעודיות וכו'

הדרכה ותרגול של יכולות אכילה לפי תפקודו של הילד תוך השתתפות בהנאה כחלק בלתי נפרד מהמשפחה ומהחברה. בחירה ובקשה על פי רצון התלמיד ושיח עם המשפחה בזמן הארוחה.

אכילה ובליעה

אמצעים

- פעילות במגוון אמצעי תקשורת המתאפשרים, בהם יוכלו קלינאי התקשורת לקיים את הרצף הטיפולי עם התלמיד והצוות החינוכי-טיפולי, על פי כללים והנחיות להתנהלות נכונה ובטוחה במרחב הווירטואלי, קיימים בפורטל הפדגוגי: [מפגש כיתה וירטואלי](#).
- לגבי תלמידים שיכולתם המילולית מוגבלת – התקשורת תוכל להתקיים באמצעות תת"ח ובאמצעות/בתינוך ההורים.
- שימוש במרחב וירטואלי ניתן לקיים עם התלמיד (בתמיכת בן משפחה במידת הצורך), או עם קבוצת תלמידים בו זמנית באישור כלל ההורים.
- המטפל ימלא טבלת מעקב (מצורפת) לשם שיתוף הצוות החינוכי-טיפולי במהלך התקופה ולאחריה.

שלבי התארגנות

- ברור הנחיות לטיפול בזמן זה במת"א או בבית הספר.
- ידוע מחנכת /גננת על כוונתנו ליצור קשר עם התלמידים המטופלים תוך דיון משותף בסוגיות שעולות בעניינם.
- יצירת קשר עם הורי התלמידים לקבלת הסכמתם ותמיכתם בהתערבות טיפולית באמצעות שיחות טלפון, עריכה מרחוק של לוחות תקשורת תת"ח והמשך התעדכנות על פי הצורך.
- יצירת קשר עם התלמידים עצמם.
- יצירת קשר עם הצוות החינוכי-טיפולי של התלמיד.
- קיום שיחות משוב מתוכננות עם המחנכת/גננת, בתדירות של אחת לשבוע לפחות, לצורך שיתוף, עדכון והיוועצות הדדיים.

אופן ההתערבות

- יצירת קשר אישי עם כל התלמידים בטיפול המטפל.
- יצירת קשר עם הצוות החינוכי-טיפולי של התלמיד.
- הגדרת חוזה טיפולי לתקופה זו (שיהיה גם בידיעת ההורים ובהסכמתם):
 - ניתן ליצור קשר בזמנים הקבועים מראש ומוסכמים על הצדדים.
 - הגדרת מסגרת הטיפול: מיקום המצאות התלמיד בזמן קיום הקשר, האם הוא לבד במרחב או יחד עם בני משפחה נוספים או חברים בני גילו.
 - קביעת תחום הזמן לעבודת המטפל (מומלץ שהתקשורת המרכזית תהיה במועד המפגש הקבוע תוך גמישות וזמינות קלינאי התקשורת גם בשעות אחרות במידת האפשר).
 - חשוב ליידע שתנאי החיסיון לא יכולים להישמר באופן מוחלט כמו בטיפול בחדר/במוסד החינוכי.
 - הגדרת מטרות טיפול ייעודיות לתקופה זו ואפיוניה (על פי המוצג ברציונל). מומלץ לקבוע מטרות לטווח קצר למספר שבועות בלבד.

6. בקבוצה טיפולית, חשוב להגדיר עם כל משתתף בנפרד את מידת המחויבות שלו למפגש הקבוצתי, על פי צרכיו בתקופה זו. ההמלצה היא להעדיף תקשורת קבוצתית, אך עם אפשרות למעבר לתמיכה אישית ע"י קלינאי התקשורת.

הצעות לפעילות

- קביעת מטרות שפה, הבעה ותקשורת מתאימות לכל מטופל או קבוצה טיפולית בפעילות מתאימה כגון, חיזוק יכולות משחק, חיזוק יכולות שליפה מהזיכרון ע"י משחק שליפה משפחתי מתוך קטגוריה, תרגול oral motor, המשך תרגול שימוש בלוחות התקשורת וכדומה. חשוב שהמטרות תהיינה קשורות למהלך הטיפול שהחל ולא מנותקות ממנו ובהתאם לצרכים הרגשיים של התלמיד בכל עת.
 - לצורך הרחבת דרכי הביטוי אפשר להציע שימוש באמצעים חזותיים שונים, רגשונים, טקסטים, צירוף שירים וסרטונים, צילום והקלטה של פעילות תנועתית, דרמטית, מילולית ומוסיקלית ושימוש באמצעי תת"ח שונים במידת הצורך.
 - אפשר להציע פעילויות בתחומים השונים כמשימות שהילדים יעשו בין מפגש למפגש. אפשר להציע שיתוף הורים/אחים בביצוע ושיחזור הפעילות.
 - כדי לתרגל ולפתח את כישורי השפה החשיבה וההבעה, אפשר להציע פעילויות של תיכנון וביצוע תוצר אומנותי או פעילות בישול תוך המללת/כתיבת תכנון הפעילות, המללת/כתיבת אופן ביצוע הפעילות ושחזרה (בתיווך בני המשפחה). חשיבה על המניע לכל שלב בביצוע הפעילות, חשיבה היפותטית מה היה קורה אם לא היינו עושים/משתמשים במרכיב מסוים מתוך הפעילות וכדומה.
 - ניתן להציע לתלמיד תכנון סדר יום ושימוש באמצעים חזותיים (כגון כתיבת סדר יום בטבלה, שימוש בסמלים לסדר יום, כרטיסי ניווט, לוחות תקשורת וכדומה), שימוש בסיפורים חברתיים המתאימים למצב החדש.
- בהמשך בכוונתנו ליצור מאגר הצעות לפעילויות נוספות ויאספו מתוך קבוצות המטפלים עצמם, שכן אין סוף ליצירתיות.**

מערך תמיכה לקלינאי תקשורת

- מערך ההדרכה השגרתי יישמר ככל הניתן בתיאום בין מומחית התחום למודרכות בהתאם להנחיות שיתקבלו, בין אם בקבוצות או בקשר אישי עם מומחית התחום. המפגשים יתקיימו על פי הנחיות משרד החינוך ויכללו להתנהל באופן מתקשב בהתאם לנהלי המתי"א/בית הספר.
 - מומחית התחום תיענה לכל פניה בנושא היוועצות מקצועית על מקרים שונים.
 - מומחית התחום תהווה כתובת לפניה ולתמיכה אישית בקלינאי התקשורת – במידת הצורך. שאלות נוספות אפשר יהיה להעביר דרך מומחית תחום לרפרנטיות למקצועות הבריאות במחוז או למדריכות ארציות לקלינאי תקשורת.
 - מומחיות התחום יקבלו ליווי לשם תמיכה והיוועצות.
 - תלמידים או הורים שזקוקים למענה מקצועי טיפולי נוסף/אחר - יופנו לצוות המוסד החינוכי (מנהל/ת, יועצ/ת, מחנכ/ת) לצורך סיוע במציאת מענים בקהילה.
 - הדרכה לשימוש באמצעי תקשורת טכנולוגיים תינתן במידת הצורך ע"י גורמים מקצועיים במתי"א / בבית הספר.
- בדף הבא מצורפת טבלה למעקב אחר תקשורת ותמיכה בין קלינאי התקשורת למטופלים בתקופה זו.

